

Revista Catalana de Pedagogia

Volum 12, 2017, (175-196)

ISSN (edició electrònica): 2013-9594

Rebut: 05, 02, 2017

Acceptat: 25, 02, 2017

<http://revistes.iec.cat/index.php/RCP/index>

Al voltant de la innovació

Rethinking innovation

Montserrat Navarro Ruiz,^a Lúdia Esteban Ruiz^b

^a Escola El Martinet, Ripollet. A/e

^b Escola El Martinet, Ripollet. A/e: lesteba2@xtec.cat

Resum

Iniciar un projecte ha estat una oportunitat que ens ha permès obrir-nos a noves possibilitats, plantejar-nos de si l'escola que havíem viscut fins aleshores podia ser diferent. Una qüestió sobre la qual hem anat avançant i volem continuar-ho fent desitjant que el projecte de l'escola no sigui finit i estigui en construcció constant tenint en compte els criteris que ens vam plantejar en el seu moment i que ens van permetre visualitzar el nostre somni quan encara no existia l'escola. Per innovar, necessitem uns referents teòrics, un coneixement profund del context i tenir molt clara la intenció. Les experiències viscudes van ser un punt de partida a partir del qual imaginar altres possibilitats expressades amb nous llenguatges que remetien també a altres significats i amb els quals la comunitat educativa d'El Martinet s'identifica. El compromís d'actualització del projecte ens porta al repte d'oferir en cada moment el millor per a les persones que formem part d'aquest col·lectiu.

Paraules clau

Innovació, necessitats, context, referents, projecte, compromís, formació.

Abstract

The start-up of a project was a great opportunity to consider new possibilities, such as whether the school we had known until then could take a different approach. Since then, we have developed these questions thoroughly, always with the willingness to keep advancing with the ongoing school project. To preserve the spirit of learning, we are constantly rethinking the project while always bearing in mind our initial criteria, which allowed us to visualize our school even before it existed. In order to innovate, we need to have theoretical references, a deep knowledge of the context and clear ideas of what we want to do. Our first professional experiences formed a good starting point for dreaming and imagining new opportunities expressed in different languages. This led to new meanings, with which El Martinet identifies itself.

Keywords

Innovation, needs, context, framework, project, commitment, training.

Els orígens

L'any 2003 va néixer un projecte educatiu innovador de la mà de l'equip de l'escola El Martinet de Ripollet. En aquest municipi situat a l'àrea metropolitana de Barcelona, al Vallès Occidental, hi va haver un augment considerable de la població a causa dels moviments migratoris entre els anys 2000 i 2008 aproximadament i això comportà un nou centre públic d'educació infantil i primària. Després d'un curs allotjats els primers nivells de tres anys en dues escoles públiques del poble, el setembre del 2004 obre les portes com a tal l'escola El Martinet.

Entre l'any 2003 i el 2004 es gesta l'avantprojecte pedagògic que es presenta al Departament d'Ensenyament, després que un grup de persones implicades

assumísim el repte de repensar i fins i tot de somniar l'escola amb una clara voluntat d'iniciar un procés de canvi i reflexió que es desenvoluparà en el que serà el propi projecte pedagògic de l'escola.

El desig col·lectiu era proposar una escola alternativa, contemporània, arrelada al seu entorn a través del coneixement i el diàleg amb el territori tot repensant el seu propi sentit i finalitat; volent deslliurar-se de certes estructures, rutines i inèrcies que acaben impregnant el dia a dia. Avançar-se al que seria la vida de les persones vinculades a l'escola va permetre destriar algunes necessitats, plantejar hipòtesis, descriure les expectatives de les famílies i les mestres al mateix temps que es projectaven els espais. D'aquesta manera, l'equip directiu va establir un diàleg amb els Serveis Territorials, l'arquitecte i l'Ajuntament perquè la construcció dels edificis com a hàbitats i els seus espais s'ajustés al màxim al projecte pedagògic i a les necessitats quotidianes de petits i grans.

El projecte educatiu va ser pensat i elaborat per un equip de mestres, treballadores ja del sistema educatiu públic en altres experiències també interessants, molt vinculades a la innovació educativa del context català durant els anys vuitanta i noranta. Unes premisses clau per iniciar aquesta experiència van ser el debat pedagògic, el coneixement d'altres realitats més llunyanes de l'entorn de la innovació, com a referents interessants i necessaris per obrir nous paradigmes, i el fet de crear un idioma propi compartint el significat de tots els aspectes estructurals rellevants. També es van assumir nocions i aspectes, com ara el concepte *comunitat* i la seva gestió; l'experiència i la formació de cada mestra; el projecte educatiu entès com a procés que es renova, es retroalimenta i es construeix amb la voluntat de no ser finit i també el compromís de l'educació com a servei públic.

Les persones que formem aquesta comunitat, des de l'inici, hem vetllat perquè fos un projecte conegut i reconegut tant pel seu entorn com per les institucions que l'emparen en el sentit de participar en els programes d'innovació, els plans estratègics d'autonomia de centre i els acords de corresponsabilitat, com un exercici de coherència, transparència i rendició de comptes de la gestió pedagògica.

Contrastar el projecte entre altres, ser interpel·lats, compartir el projecte amb persones externes ha estat una oportunitat per poder-nos expressar i prendre consciència del seu desenvolupament i aplicació. Identificar certes contradiccions, així com detectar necessitats de formació, de respostes a algunes preguntes que emergeixen en la pràctica i a la fi ajustar el que té a veure amb els itineraris individuals i col·lectius ens ha ocupat al llarg dels catorze anys de vida de l'escola.

Com a escola jove ha necessitat el seu temps per generar confiança en la població. La sortida de les primeres promocions de nens i nenes ha permès que les famílies i els ciutadans en general donessin un reconeixement i una valoració positiva de l'escola. Des de fa sis cursos el nivell de fidelització i de tria com a primera opció, en el moment de la matrícula, és molt alt (el 100 % dels pares d'infants de tres anys).

Repte i privilegi, oportunitat i responsabilitat, entusiasme i serenitat, recerca i documentació, creixement i aprenentatge, esdevenen parelles conceptuals que volen escriure una mateixa partitura amb tots els registres possibles per a una sonoritat vibrant.

Els eixos del projecte

El projecte de l'escola El Martinet està clarament definit i compta amb un alt grau de confiança per part dels seus membres en els seus eixos principals, que passem a explicar a continuació.

La creació d'una comunitat

Projectem l'escola com una comunitat en què tots els seus elements integrants (pares, mares, infants, mestres, personal d'administració i serveis, veïns del barri, etc.) tinguin un espai i un reconeixement pel que són, respectant les seves biografies i identitats.

Aquesta idea de comunitat comporta un fort desig de reconeixement de les persones, de reconeixement pel que són i per allò que aporten en una escola en què cadascú es mostra segons qui és, de manera que aquesta idea de reconeixement estigui present i tenyeixi la nostra vida en comú.

Per a nosaltres aquest concepte de *comunitat* està relacionat amb una paraula que pot sorprendre i és *esperança*, esperança en allò que és possible quan un grup de persones s'ajunten i tenen la possibilitat de decidir com serà la vida que volen viure en comú, quins seran els fragments d'ella que compartiran, com seran els temps que parlaran de nosaltres i de les relacions que s'establiran. Quan parlem de possibilitat i quan parlem de comunitat obrim una perspectiva diferent de l'escola. En plantejar-nos el tema de la possibilitat assumim també el repte d'escollir, de decidir i això significa també deixar de costat altres iniciatives, cosa que als mestres encara ens costa perquè escollir implica també desprendre's.

El Martinet, com a comunitat que és, crea el seu idioma i els seus rituals, entenen aquest idioma com la necessitat que tenim de dir-nos, d'explicar-nos, de narrar-nos i d'identificar-nos. Crear el nostre idioma, els nostres rituals, requereix un procés intens d'invenció, de repensar les paraules que utilitzem perquè ens permetin expressar allò que volem dir i compartir els seus significats. Creiem que és possible fer de l'escola una vertadera comunitat d'aprenentatge, alhora que aquesta pot sostenir una cultura capaç de transformar la realitat social. Una cultura de transformació cap a l'exterior i també en direcció inversa, entenen els canvis de l'exterior com a font d'enriquiment i de reflexió del projecte intern.

Actualitzar el concepte aprenentatge

Des de la concepció de l'ésser com a organisme viu que es crea i es construeix a si mateix en la seva relació amb l'entorn, entenem que els processos d'aprenentatge s'han d'iniciar des de l'interior de cada persona, així doncs les nostres recerques i posteriors concrecions a l'hora de projectar l'escola estan encaminades i focalitzades cap a les necessitats autèntiques dels infants. La singularitat de cadascuna d'elles obre un ventall de camins diferents, que ens demanen mirar àmpliament els diferents processos, les capacitats i els canals de percepció per tal de saber d'ells i ajustar l'estructura espacial als temps, als materials i a les intervencions en funció d'allò que pot possibilitar l'aprendre.

Ens interessa saber com aprenen els infants, entenent que cadascú utilitza el seu propi camí. Així doncs l'escola procura mirar àmpliament els diferents processos que

porten a actuar, a establir relacions entre les coses i els fenòmens adquirint eines per entendre el món en què estan creixent, els seus llenguatges i que puguin construir la competència necessària per decidir i orientar les seves pròpies accions.

S'hauria de tenir en compte, a l'hora de dissenyar el currículum, els fonaments biològics, psíquics i socials per a una comprensió real i autèntica, donat que només sorgeixen per mitjà d'una interacció autònoma, generada per la pròpia voluntat i controlada per un mateix en un entorn adequat i des de dins cap a enfora, de la mateixa manera que el que està viu ha de seguir el seu programa edificador. Sense aquesta comprensió personal el coneixement pot provocar desordre.

En conseqüència, aprendre és quelcom més que una acumulació d'informació, creiem que per saber d'una cosa necessitem conèixer-la en profunditat. Aquest plantejament requereix lligar el coneixement amb l'aprenentatge, entenent aquest com un procés personal. Per arribar a conèixer alguna cosa, hom necessita comprendre-la i, en aquestes edats, això només és possible actuant «sobre» ella.

També creiem que el coneixement no es construeix des d'exemplificacions simplificades de la realitat sinó des d'una globalitat més complexa que reuneix sabers i llenguatges en un entramat ple de connexions. És per aquest motiu que l'escola ofereix un marc global per a l'aprenentatge, ric en experiències que permetin establir relacions entre les coses, els fenòmens..., així com relacions qualitatives entre les diferents parts del nostre sistema nerviós. També creiem que com a finalitat primordial l'escola ha de proporcionar als infants un entorn que els permeti construir en ells la competència necessària per decidir i orientar les seves pròpies accions.

El projecte diari que ofereix l'escola procura establir-se des de la recerca de la quotidianitat, entenent que perquè alguna cosa tingui sentit i sigui rellevant no ha de ser una anècdota. L'escola s'allunya de la idea d'oferir moltes activitats en temps breus, i en canvi procura per l'establiment del fer quotidià que es concreta en uns espais d'ús i uns materials que estan disponibles en temps llargs.

El nostre organisme interactua amb l'entorn a partir d'una membrana semipermeable que permet l'intercanvi entre el dins i el fora, quan parlem d'una concepció d'escola com un lloc de respecte, entenem que aquest intercanvi s'inicia

des de dins. És a dir, el desig d'aprenentatge procedeix d'un moviment intern que activa cada persona. Sabem que l'infant petit aprèn des de l'acció que inicia per decisió pròpia, és una acció vinculada a l'alegria i vinculada a ell mateix.

Per a nosaltres, l'acció és la forma natural d'aprenentatge de l'infant. Tocar el món apareix no només com a símbol o metàfora sinó com una realitat que li permet posar-se en contacte amb el fora tot deixant-se impregnar d'aquest fora internament. Explorar tàctilment el món equival a buscar-ne l'essència. Es tracta d'una forma de percepció hàptica que situa el cos en relació directa amb el seu entorn. Sabem que el món no només s'explica sinó que a més a més cal viure'l, intervenir en ell i sobre d'ell, fet que ens connecta al concepte *competència* que apareix com aquelles accions necessàries per desenvolupar la pròpia vida en relació i consonància amb l'entorn.

Vinculat amb aquest interès i desig de possibilitar l'acció i d'entendre que aquesta és el mitjà que té per aprendre de forma natural, també tot el que té a veure amb l'autonomia i la presa de decisions són aspectes significatius en el projecte. Creiem que l'autonomia està implícita en l'infant i que no cal «treballar-la» com a vegades es diu sinó permetre-la; és un concepte lligat a la idea de competència, a la visió de l'infant competent des del néixer, vinculat al terme de competència al moment personal i vital de cada un.

Procurar que cada persona visqui la seva vida des d'assumir també la responsabilitat de viure-la, desplegant el seu potencial, ens situa en processos més complexos: prendre decisions, portar-les a terme, ser-ne crític..., fet que suposa acceptar reptes majors.

El benestar i el respecte com a condicions per a l'aprenentatge

Partim que tot procés d'aprenentatge necessita estar acompanyat de benestar, vinculant l'acte d'aprendre amb l'alegria d'aprendre. Aquest plantejament ens suposa a tots assumir un repte important. D'una banda, deslliurar-nos d'antics valors que impregnen el procés d'aprenentatge, així com arribar a projectar uns temps i uns espais que facin possible dita realitat de manera creativa. Quan parlem de benestar

ens referim a diferents dimensions (social, física, cognitiva, emocional...) i també a decisions que l'escola ha de prendre.

La principal condició per aprendre, i de fet de créixer en harmonia, és el benestar. Si un infant viu en benestar viu també en riquesa la seva relació amb l'entorn, així com omple les seves accions de recerques i preguntes, just perquè no necessita «protegir-se» d'amenaques externes, la seva relació és una relació confiada que li permet molta fluïdesa en el seu procés d'adquisició de coneixement.

Per a nosaltres, l'atenció i la cura des del benestar té a veure amb decisions com ara el respecte pels processos d'aprenentatge dels infants (i per tant dels seus temps) i el propi aprenentatge com a recerca. Alhora, això ens connecta amb la relació amb l'altre i com aquesta relació, que té a veure amb ser jo a través de la mirada de l'altre, pren per a nosaltres un sentit amplíssim i amb molts matisos que procurem fer-los visibles (i no pas homogeneïtzar).

Atendre aquest benestar ric i divers és també un repte a la pluralitat, un repte en el sentit de dotar de possibilitats a cada una de les persones per poder ser i actuar en el marc d'una esfera plural, tenyida de diferències. Un benestar que està també en relació amb l'estructura dels espais, amb els materials que s'ofereixen i les possibilitats que s'obren com a font d'experiències per als infants. El creixement i l'aprenentatge estan estretament relacionats amb allò que li ofereix l'entorn, ara bé, si allò que li ofereix l'entorn no deixa a l'organisme la suficient llibertat per respondre a la seva manera, l'entorn pot convertir-se en un lloc d'hostilitat per a ella.

Quan entenem l'escola com a espai d'interacció, sovint ens plantegem també el concepte de límit en relació amb la llibertat, amb l'amor i amb el respecte. Els límits només adquireixen un sentit real quan tenim totalment en compte la dinàmica existent entre l'organisme i l'entorn, més o menys adequat per a ell. Perquè aquest entorn sigui adequat a un autèntic desenvolupament ha de ser relaxat, és a dir, no ha d'incloure exigències ni riscos actius, i les expectatives respecte de les altres persones no han de determinar el nostre comportament en aquest nou entorn.

L'amor, com a primera energia vital, hauria d'estar a disposició de forma natural, però al mateix temps hauria de poder experimentar-se d'una manera concreta com a

«amor sense condicions». Perquè tot ésser humà, i en particular tot infant, necessita la seguretat que és estimat en totes les situacions:

- Inclús quan no respon a les expectatives que havíem depositat en ell.
- Inclús quan té el seu propi ritme en les seves maneres d'actuar i de pensar.
- Inclús quan per motius inexplicables fa coses que van en contra dels nostres objectius i valors.
- Inclús quan plora sense motius aparents.

El respecte significa no desviar les percepcions, les valoracions i els processos de decisió del «legítim altre», no perforar les membranes dels altres, no pertorbar la seva interacció des de dins cap a fora ni els seus propis processos de desenvolupament.

Els mestres som també part de l'entorn, atendre i reflexionar sobre la nostra presència en aquest entorn és part d'allò que inclou el respecte com a actitud i moviment de vida. El respecte o la mirada atenta pot arribar a habitar, és a dir, a instal·lar-se com a hàbit en el nostre fer quotidià i ens porta a la recerca d'una constant formació en aquest aspecte.

El diàleg amb l'entorn

Entendre l'escola com un paradís tancat sense paraules ni accions cap a l'exterior, sembla una visió incompleta i fins i tot irresponsable. Des de l'inici, ens va semblar que l'escola, com a comunitat, no podia quedar relegada a l'oblit de la seva pròpia soledat, no podia quedar al marge d'allò que succeeix a fora. Una escola tancada és una escola que emmalalteix. Ho diu la biologia dels sistemes, un organisme o un sistema tancat, sense aliment de l'exterior, és un sistema que mor. Així que per a nosaltres el projecte de l'escola no pot concebre's sense aquest diàleg. Equival a un concepte d'osmosi, de permeabilitat i retroalimentació entre el que és intern i el que és extern.

Les escoles sovint apareixen com a espais hermètics, on es gasten molts esforços unidireccionals cap a dins, esforços que sovint fan incomprensibles la realitat i que impossibiliten a la infància d'una ciutadania activa, cívica i transformadora. Pensem

que això requereix entendre la ciutadania com un gran valor per a aquest projecte.. Els infants, com a ciutadans, tenen el dret de la co-construcció de la ciutat en els diàlegs, les transformacions i les reflexions, en correlació amb les altres generacions.

Són freqüents els moments de contacte directe amb el territori, que són pausats i sense presses i cuidats. Contactes que volen temps, que conviden a estar, no només a passar, que demanen escolta, joc, acció i preguntes. Contactes que necessiten presència en els carrers, places, museus, teatres. Una presència que acostava els infants al moment històric en què viuen, a la seva contemporaneïtat, i que els permet interrogar-lo, qüestionar-lo i reinventar-lo.

Un diàleg mimètic entre els infants i el seu entorn situa la infància i la cultura en un debat fluid i sense presses. Un diàleg que els reconeix i els fa portadors d'una cultura d'infància que els és pròpia, una cultura que té a veure amb la seva forma de mirar, de tocar, de sentir, un diàleg que, a diferència del consum, es dona temps i permet enamorar-se d'allò que mira i toca.

El compromís dels mestres

L'equip docent s'organitza en tres grups de treball i facilita així que les seves mirades i atencions puguin centrar-se en els infants de la comunitat on estan ubicats. Dins de cada comunitat els mestres es distribueixen pels diferents grups d'edat com a adults de referència o donant un suport concret a una edat específica; d'aquesta manera procurem que per a cada nivell es configuri un petit nucli de tres mestres dedicats a l'acompanyament dels nens i nenes d'aquella edat, així com de les seves famílies.

Situem també en els compromisos dels mestres la mirada atenta cap als infants, capaç de detectar allò que els és propi; les seves maneres de fer, de dir, de preguntar-se, etc. A l'escola hi ha un clar interès per la cultura d'infància, per escoltar-la, un desig de saber de l'infant des d'allò que fa, diu, construeix, inventa, tot sabent que les seves formes són úniques i constitueixen un imaginari comú d'infància que contamina la nostra cultura.

Sabem que només escoltant i observant la infància sense jutjar-la podem ser capaços de conèixer les seves capacitats i construir en nosaltres una nova imatge, deslliurada de certes connotacions imposades. Tanmateix, un equip també creix i es nodreix a

través de la formació, una formació que s'ajusta a les necessitats que es van generant en el dia a dia, en la recerca de nous arguments i noves mirades; per tant un aspecte indispensable per a tots els mestres que compartim i volem compartir nous significats dins d'un projecte comunitari.

L'organització

Els diferents espais de l'escola estan al servei del projecte pedagògic amb el qual es treballa, i es projecten les accions dels infants, dels mestres i de les famílies, i es genera coneixement personal i col·lectiu. Justament per respondre a les necessitats específiques de desenvolupament dels infants d'edats diferents, l'escola té una estructura de tres comunitats: la dels petits (3, 4 i 5 anys), la dels mitjans (6, 7 i 8 anys) i la dels grans (9, 10 i 11 anys). Cada comunitat inclou els infants d'aquestes tres edats consecutives, les seves famílies i un equip de mestres, entenent-les com una organització cíclica, que permeti elaborar processos i establir relacions més íntimes entre les persones que hi pertanyen.

Cada comunitat disposa dels seus propis espais, serveis, dinàmiques i rituals, i es desplega així el seu propi currículum tot atenent l'itinerari individual traçat per cada infant i configurant diferents escenaris temporals que posen en contacte diferents llenguatges i s'interessen per realitats contemporànies.

Les relacions amb els altres són una necessitat per al creixement personal i per al propi aprenentatge. La pregunta sobre «l'altre» és transcendental ja des de les primeres edats i ens acompanya sempre.

Entendre les relacions des d'aquest lloc, equival a atendre-les i a donar-los un espai perquè siguin possibles. Les relacions entre els infants es donen des d'una dimensió natural i espontània, vinculada a la vida i a la trobada. Tanmateix són relacions no regulades o imposades pels adults, sinó ateses i acompanyades per ells. Conseqüentment els espais de l'escola han estat pensats com a lloc de relació i d'intercanvi en formats diversos. Un tipus d'arquitectura molt subtil que teixeix un entramat invisible en tots els espais, una estructura en forma d'embolcall en què es construeix un determinat ambient i fa realitat la vivència en comunitat.

Els infants diàriament estan en relació entre ells i tenen possibilitats de relació amb adults diversos (tots els mestres de la seva comunitat). L'obertura a les relacions és un senyal de salut i de benestar vinculat al compromís envers l'altre. L'escola és també un lloc de relació i intercanvi amb i entre les famílies. Ens adonem que els nens i nenes poden estar bé a l'escola en la mesura que també les seves famílies i la resta d'adults vinculats a ells estem bé. Per aquest motiu tenim en compte en el dia a dia accions, temps i propostes encaminades a atendre les famílies i a compartir amb elles el projecte.

La documentació pedagògica

Un altre compromís que compartim tots els professionals de l'equip, i amb registres diferents, és la documentació. En el transcurs d'aquests catorze anys hem experimentat formats diferents tot prenent aquest objectiu de transparència i de fer visible, per poder-ho compartir, moltes de les accions dels infants. De manera que allò que passa dins, i que sovint és efímer, es fa públic.

La documentació forma part del nostre procés de recerca sobre la pràctica que permet conèixer i saber més dels processos d'aprenentatge. Documentar és donar testimoni de presències. És interessar-se per l'altre, especialment els infants, amb una actitud d'escolta i de confiança. Es tracta d'un reconeixement profund per cada un dels nens i nenes, un reconeixement que també els permet prendre consciència del procés, de la història que estan escrivint i que estan vivint. És la memòria viva de les històries compartides amb els infants.

La documentació és una narració sensible que parla de comprensió. Podem distingir entre descripció i narració en el sentit que la descripció és el que passa i la narració inclou el sentit interpretatiu que intentem rescatar del fer quotidià. La documentació és una eina que ens permet pensar el sentit de les accions espontànies dels infants i ens permet pensar i comunicar els nostres propis significats, alhora que prendre les nostres pròpies decisions sobre el que succeeix.

La documentació consisteix en la recollida i l'exposició sistemàtica i estètica (a través d'escrits, d'imatges, de panells, de vídeos, de veus dels nens i nenes, de productes

gràfics) dels processos educatius. Actualment tenim dos guions de treball diferents, un està en relació amb els plafons que narren les accions dels infants en espais concrets de cada una de les comunitats, l'altre té un plantejament més espontani i personal de l'itinerari de cada infant. Són relats breus de moments sorprenents pel que fa a les descobertes, a l'emoció de l'aprendre i a com elaboren el pensament.

Tant les unes com les altres tenen la intenció de ser un motiu de diàleg amb les famílies, per correspondre al seu dret a saber com s'expressa el seu fill o filla a l'escola i ampliar així les seves mirades com a membre d'una comunitat més àmplia.

Quan documentem, construïm una relació entre nosaltres mateixos i els nostres pensaments, paraules, així com les accions dels nens i nenes. De manera que en la pràctica la documentació no pot existir al marge de la nostra implicació en el seu procés d'elaboració. Abans de documentar necessitem enfocar i decidir el que pretenem documentar. Perquè som limitats, perquè és impossible observar i documentar-ho tot, ens cal saber escollir i seleccionar per ajustar la mirada.

La documentació és crear espais de diàleg, de confrontació i d'avaluació. Tracta de veure i comprendre com es desenvolupen els processos d'aprenentatge i reconèixer les competències dels infants, alhora que esdevé per a nosaltres un element de formació i de verificació de les nostres hipòtesis prèvies.

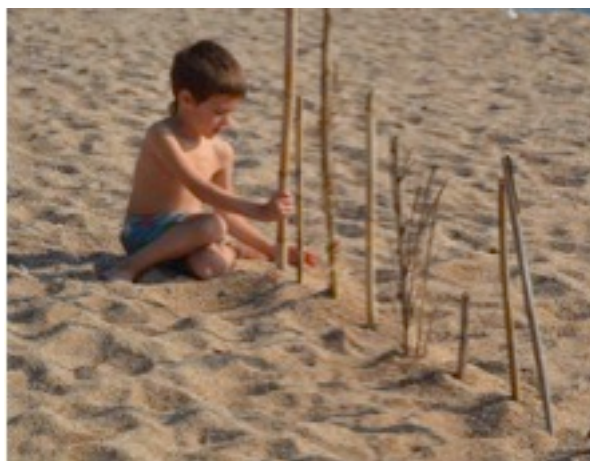
Així mateix, obre possibilitats i amplia horitzons a respostes perquè en realitat mai no hi ha una única història ni una única manera. En fer pública la documentació permetem que altres persones s'impliquin en el que mostrem i que sigui possible el reconeixement de la cultura d'infància. També és important tenir clar qui és el destinatari de la documentació que volem elaborar perquè els registres seran diferents i hem d'assegurar-nos que qui ho rep podria compartir els significats i situar-se en el context.

Tres exemples de documentació, una de cada comunitat

Petits: Fem una casa? Jo la decoro

La Lua, una nena de quatre anys, després d'un bany de mar amb l'esquitx de les

onades i sota el sol de novembre, va proposar: «Fem una casa? Jo la decoro.» Aquestes ganes de fer inesgotables des de la bellesa que té la infància fan que la seva mestra pensi en la potencialitat natural que l'ésser humà té des de petit. Mirant els nens i nenes quan juguen en un entorn natural es pot veure com estan connectats amb la natura i busquen instintivament unes formes concretes que harmonitzen: les formes circulars, la proporció àuria, l'encaix, les línies. Durant una estona l'Alba, l'Enna, el Pep, la Carlota, la Laia i la Lua van estar col·locant unes canyes en una harmonia estètica i en una delicadesa commovedora. La Lua, per la seva part, va anar col·locant curiosament unes boletes de porexpan que va trobar entre la sorra. El seu fer va encomanar altres nens i nenes a fer altres cases veïnes. Era com mirar una tribu construint el seu poblat, un cop feta la feina va arribar l'hora de dinar!

©Escola El Martinet.

Mitjans: Carta des de Costa Rica

És un dia molt especial i molt esperat, sobretot per a la Vera, la Sara, l'Anouk i el Coe.

Quatre infants de sis anys. Ells van escriure una carta el desembre a l'Alba (que és la germana de la Marta, una de les persones que estan fent practiques a l'escola), que viu a Costa Rica. Volien saber d'on venia el nom d'aquest país i quins animals hi viuen. Quan l'Alice, una nena d'aquest grup de referència, hi va estar de viatge amb els seus pares, van sorgir moltes preguntes en el grup, i aquestes nenes van decidir escriure-li per trobar respostes. La carta que la Mari (és la conserge) els porta a l'espai crea moltes expectatives i nerviosisme per saber què hi diu. Primer, busquen on està Ripollet i Costa Rica en el mapa i a l'esfera del món. S'adonen que la distància que els separa és molt gran. L'Alice explica que va estar tot un dia dalt de l'avió per arribar-hi.

Es fixen en la carta, a qui va adreçada i qui l'envia. La Sara, la Vera, el Coe i l'Anouk prenen el protagonisme en aquesta història quan veuen els seus noms escrits en el sobre. A dins hi ha una postal i un sobre amb una petita endevinalla. S'esforcen per llegir en veu alta el que hi posa, sabent que tots ho estan esperant. Hi ha una certa tensió a l'ambient, impacients, emocionats... per saber d'aquesta persona que viu quasi a l'altra banda del planeta.

Aprofitant una sortida de grup per Ripollet, van a correus a comprar el segell. Hi ha molta emoció per participar en tot el procés de l'enviament de la carta. Tots volen parlar amb la senyora de correus per demanar el segell, portar els diners, pagar, recollir el canvi, comptar quant ha costat..., i entre ells s'organitzen i es distribueixen la feina. Dins de l'oficina, s'han d'esperar perquè estan atenent altres persones i la impaciència creix.

©Escola El Martinet.

Després, ja a l'escola, escriuen l'adreça, fixant-se bé en el remitent de la carta que l'Alba els havia enviat. L'endemà, surten al carrer, directes a la bústia, per tirar-la. Repassen el petit rètol que explica els dies que el carter recull les cartes. El llegeixen i s'adonen que tenen sort: és el dia que passa el carter! Però no tenen clar si a aquella hora ja ha passat o no. Llavors proposen preguntar-ho al senyor del bar que hi ha al davant, que els respon que encara no ha recollit les cartes.

Molt contents tornen a l'escola amb la feina feta. Ara els resta esperar. Saben que passarà molt temps abans no tornaran a tenir notícies de l'Alba. I aquesta vegada decideixen enregistrar la data al calendari per anar comptant, de tant en tant, els dies que han passat i fer hipòtesis del temps que resta. Tot aquest procés ha estat llarg i molt emocionant per a ells i també molt important. Així els ha arribat a les famílies per la veu dels seus protagonistes.

Grans: Red Snow. 5, 4, 3, 2, 1... Càmera, acció

Entra la mestra a l'espai i es troba un nen, l'Adam, tirat a terra (fent-se el mort) i a la Fiona, una companya seva, a sobre d'ell. A pocs metres, a sobre d'una cadira hi ha un altre nen, l'Aran, amb els dits col·locats de tal manera com si estigués enquadrant

l'escena.

—Ara, Fiona, girat —diu l'Aran.

La Fiona es gira de cop. No pot evitar riure.

—Mira, Fiona així —diu l'Álvaro. Fa aixecar la Fiona i ocupa el seu lloc, col·locant-se a sobre de l'Adam, que continua estirat a terra. Es queda immòbil, esperant, i quan l'Aran li dona la consigna, ell es gira bruscament, cap a on està ell, amb cara de pocs amics.

—Així, així —diu l'Aran.

I tot seguit es posa a dibuixar. Acte seguit canvia de lloc. La mestra s'apropa i mira el que està fent. A sobre de la taula hi ha molts papers escampats on hi ha dibuixades unes vinyetes, algunes fetes a mà alçada, tot un seguit de personatges. A sota de cada vinyeta hi ha un text, amb tot d'explicacions.

—Què estàs fent? —pregunta la mestra.

—Un curt i el rodarem a la neu. Tenim càmera de vídeo a l'escola? I tríode?

—Tríode segur i càmera em sembla que n'hi havia una. L'hauré de cercar —diu ella.

El dia abans de marxar a la neu van estar buscant la càmera i el tríode. La càmera és d'aquestes domèstiques, una mica de «nyigui-nyogui», però és la que tenen. Agafen les piles, el carregador i el tríode. Tot a punt.

Dins de l'autocar l'Aran i l'Álvaro es miraven el guió il·lustrat (*storyboard*), tot parlant i decidint com farien algunes de les escenes, compartint les seves idees amb l'Adam, un dels protagonistes principals del curt. Un cop a Lles de Cerdanya, després de dinar, van començar a fer els preparatius. En provar la càmera aquesta tenia poca bateria. Cap problema, havien agafat moltes piles de l'escola (*piles que estaven dins d'una cistella on posava «piles noves»*). Van canviar les piles de la càmera, però aquesta seguia assenyalant que hi havia poca bateria. Mentre posaven a carregar les piles, l'Aran anava provant la càmera i el tríode.

—L'òptica d'aquesta càmera no és molt bona —diu l'Aran a la mestra.

Li respon la mestra: —Aran és la que tenim.

Tot s'ha de dir que es va quedar una mica sorpresa davant d'aquesta apreciació.

Posa les piles a carregar i sorpresa! Aquestes no eren recarregables. La cosa començava a no pintar gaire bé i la noia del refugi no en tenia per vendre.

—Hauríeu de baixar al poble, però sense el llevaneu... *(la mestra ja començava a suar)*.

—Neus, i la teva càmera no enregistra?

—Em sembla que sí, però no ho he fet mai.

Van mirar i remirar però no hi va haver manera d'aclarir com fer-ho. Ja només quedava una possibilitat, que la càmera de la Montserrat (*mestra*) enregistrés. Sí! Ufff! Salvats!!!!

Un cop tot preparat, carregats amb el tríode, la càmera, les robes, les pintures i tots els estris necessaris, l'Aran, l'Adam, l'Álvaro i el Lucas, van sortir a buscar algunes localitzacions per filmar les diferents escenes. I amb ells també hi anaven l'Iru, el Joan, la Carla, l'Agustín, l'Hugo, la Ruth, la Ginebra i la Mar, que no es volien perdre aquesta aventura.

Un cop trobada la localització fou el moment de desplegar tots els dispositius i sense guió, donat que se l'havien descuidat a l'autocar, coses que passen...

Va començar la filmació amb l'Aran com a director, que càmera en mà, anava dirigint el que havia d'esdevenir.

L'Adam començà a córrer i ell a filmar.

—Val, para —diu l'Aran.

Mira el que hi ha a la càmera.

—Adam, repetim. No ha quedat bé.

L'Adam va córrer una vegada i una altra, fins que l'Aran donà per bona l'escena. El mateix va passar quan s'arrossegava per terra, fent veure que intentava escapar d'un assassí.

—Més a poc a poc. Posa més cara de por. Val, val. Ja està, aquesta és bona.

Ho comproven. Ara tocava capturar l'escena de l'assassí. Filmar, comprovar, filmar comprovar. Intercanviar algunes impressions. El grau d'exigència era alt. Hem de dir que estava tot nevat i feia bastant fred. Un fred que semblava, veient-los a ells, que només afectava els adults. Just en el moment que va començar a aixecar-se una boira espessa, donaven per acabat el seu rodatge.

El muntatge de la pel·lícula, també els va portar bastantes hores de feina.

Es dirigeixen a la mestra i...

—Mira, Neus, hem fet tretze muntatges diferents. Vols veure l'últim?

—I tant!

Li ensenyen el curt que els ha quedat d'allò més bé, amb els crèdits corresponents. Tot molt professional. Hem de dir que no hem seguit tot el procés i menys aquesta darrera part.

—D'on va sorgir la idea? —la mestra pregunta a l'Aran i a l'Álvaro.

—Volíem fer un curt d'assassins i el volíem fer mut i ha estat mut —diu l'Álvaro.

—I el guió, de qui ha estat idea?

—L'*storyboard* l'anava fent jo, amb les idees de l'Álvaro —diu l'Aran.

—Vam pensar: i si la fem a la neu, aprofitant que anem allà? I ho vam preparar tot. Ens vam emportar la història però ens la vam deixar al bus i vam haver d'improvisar una mica —diu l'Álvaro.

—I per editar-la com ho heu fet, ja ho sabíeu fer?

—A l'escola tenim el Premiere (*programa d'edició*), que el meu pare sap utilitzar molt bé. Vaig demanar al meu pare que m'ensenyés quatre coses bàsiques, talls i això..., les vaig aprendre i després les vaig ensenyar a l'Aran. I aquí a l'escola ho vam començar a editar. L'Hilari (*mestre*) també ens ha anat ajudant en les coses que no sabíem. Vam haver de triar la música i d'això me'n vaig encarregar jo. Hem fet tretze edicions diferents —diu l'Álvaro.

—La primera és amb so, no té música i és molt «cutre», però és la primera —diu l'Aran.

—Però, està bastant bé —li diu el seu company.

—Volíem mostrar la primera versió i després l'última.

—Està molt treballat —diu l'Álvaro.

—A l'Agustín se li va acudir el títol —diu l'Aran.

—I a l'Aran se li va acudir posar-ho en anglès.

—He dit a l'Álvaro que vull ser director, actor i viure a Londres, i ell em diu que no podrà ser —diu l'Aran a la mestra.

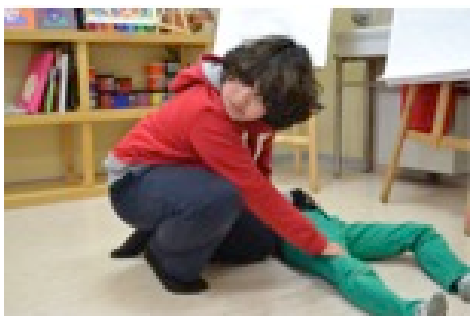
—Jo no he dit això, tu has dit que volies ser director i actor, i jo he dit que no t'emocionis molt que no és tan fàcil —Álvaro.

—Home, hi ha molts actors que després també han fet de directors i de productors.

—Tot és possible —els diu la mestra.

—Sí —diu l'Álvaro— Però no és tan fàcil.

—Doncs mira, ja m'estan fent la primera entrevista —diu l'Aran.

©Escola El Martinet.

En tota aquesta estona la mestra no pot deixar de somriure. L'emociona veure i

sentir les seves emocions quan li expliquen el procés viscut. No pot deixar de dir com n'és, de fascinant, veure el compromís i la responsabilitat que són capaços d'assumir i entomar quan allò que tenen entre mans els interessa. On el temps dedicat, no és un temps comptabilitzat, sinó un temps viscut amb un gran plaer.

Conclusions

L'inici del projecte va determinar el seu desplegament i la seva aplicació. Va ser una oportunitat alhora que un acte creatiu que ens va vincular d'una manera molt especial i que s'ha reflectit en el seu propi creixement. El fet que l'escola creixés progressivament ens ha permès poder destinar molt temps a l'observació, l'anàlisi i la reflexió constant sobre els eixos pedagògics i la seva aplicació, sobre aquesta ètica i estètica que caracteritza l'escola i que en part s'expressa per aquesta cultura d'infància que reconeixem i incorporem en el dia a dia. Pensant en la idea que l'escola és també un lloc de construcció cultural que es multiplica en la dimensió comunitària.

A més a més d'unes fortes conviccions i d'un compromís professional, aquesta realitat no hauria estat possible sense un equip il·lusionat, inconformista, entusiasta i amb interès per formar-se i aprendre.

Saber dels nois i noies que han crescut a El Martinet i estan en etapes superiors ens permet tenir una perspectiva més àmplia dels processos de manera que ens dona confiança amb el que fem i esperança que aquestes persones han viscut una experiència interessant i enriquidora per a les seves pròpies vides.

El respecte i la comunicació amb l'entorn on ens hem ubicat, amb les famílies que formen part de l'escola, amb les institucions amb les quals estem vinculats com a servei públic han afavorit que l'escola tingui un reconeixement i alhora esdevingui un referent.

Agraïments

A l'Olga Romera, a l'Elvira Güell i a la Neus Mira per facilitar-nos les documentacions

que incloem en aquest article. A l'equip directiu i a la Meritxell Bonàs per la seva confiança i la lectura de l'esborrany de l'article. A la Gisela Colell per la traducció a l'anglès i a totes les persones que han construït en diferents moments el diàleg pedagògic.

Bibliografia

No citada en el text i que les autores consideren com a referent per al seu treball.

Bueno, D. (2017). *Neurociència per a educadors*. Barcelona: Rosa Sensat.

Hoyuelos, A. (2004). *La ética en el pensamiento y obra pedagógica de Loris Malaguzzi*.

Barcelona: Octaedro

— (2006). *La estética en el pensamiento y obra pedagógica de Loris Malaguzzi*.

Barcelona: Octaedro

Maturana, H., i Varela F. (2003). *El árbol del conocimiento*. Buenos Aires: Lumen.

T'estimo però no ho sé escriure (2016). Ripollet: Associació d'Amics d'El Martinet.

Tonucci, F. (1997). *La ciutat dels infants*. Barcelona: Barcanova.

Tot esdevé petit i gran alhora (2014). Ripollet: Associació d'Amics d'El Martinet.

Veus: Relats d'El Martinet (2013). Ripollet: Associació d'Amics d'El Martinet.

Wild, R. (2003). *Calidad de vida*. Barcelona: Herder.

— (2007). *Aprender a vivir con niños*. Barcelona: Herder.

Per citar aquest article:

Navarro, M., i Esteban, L. (2017). Al voltant de la innovació. *Revista Catalana de Pedagogia*, 12, 175-196.